BİBLİYOGRAFYA :

Cebertî, *ʿAcâʾibü'l-âs̱âr,* Beyrut, ts. (Dârü'l-Fâris), III, 591, 595-596, 600; Şânîzâde, *Târih,* İstanbul 1290, II, 341-342, 383, 410; İstanbul 1291, III, 9-10, 15-18; Eyüb Sabrî, *Târîh-i Vehhâbiyân,* İstanbul 1296, s. 266 vd.; Cevdet Paşa, *Târih,* İstanbul 1309, X, 150, 219-220; XI, 13-16; Ziriklî, *el-Aʿlâm,* Kahire 1373-78/1954-59, IV, 222; R. Hartman, "Die Wahhabiten", *ZDMG,* 78 (1924-25), s. 198; J. H. Mordtmann, "İbn Sa'ûd", *İA,* V/2, s. 799-805; G. Rentz, "al-Dirʿiyya", *EI²* (İng.), II, 320-322.

 Ferİdun Emecen

ABDULLAH b. SÜHEYL

(عبدالله بن سهيل)

Ebû Süheyl Abdullāh
b. Süheyl b. Amr el-Âmirî
(ö. 12/633)

Sahâbî.

Meşhur Ebû Cendel'in ağabeyidir. Müslüman olduktan sonra İkinci Habeşistan Hicreti'ne katıldı. Habeşistan dönüşü, babası Süheyl'in dininden dönmesi için baskı yapması üzerine İslâmiyet'ten dönmüş gibi davrandı. Bedir Savaşı'na müşriklerin tarafında babasıyla birlikte katıldı, fakat savaş başlamadan önce bir fırsatını bularak müslümanların safına geçti.

Bedir'den itibaren Hz. Peygamber'le birlikte bütün savaşlara katıldı; Hudeybiye Antlaşması şahitlerinden oldu. Mekke fethinde babası için Hz. Peygamber'den **eman*** aldı, böylece onun müslüman olmasına vesile oldu. Yemâme'de yalancı peygamber Müseylime ile yapılan savaşta otuz sekiz yaşında iken şehid oldu.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İshâk, *es-Sîre* (nşr. Muhammed Hamîdullah), Rabat 1967 — Konya 1401/1981, s. 207; Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meġāzî* (nşr. M. Jones), London 1965-66 — Beyrut, ts. (Âlemü'l-Kütüb), I, 106-107, 341; İbn Hişâm, *es-Sîre* (nşr. Mustafa es-Sekkā v.dğr.), Kahire 1375/1955, I, 329, 368; III, 319; İbn Sa'd, *et-Ṭabaḳātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, III, 406; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġābe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 271; Zehebî, *Aʿlâmü'n-nübelâʾ,* I, 193-194; İbn Hacer, *el-İṣâbe,* Kahire 1328, II, 322-323.

 İsmail L. Çakan

ABDULLAH b. SÜLEYMAN

(عبدالله بن سليمان)

(bk. İBN EBÛ DÂVÛD).

ABDULLAH b. SÜVEB

(عبدالله بن سوب)

(bk. EBÛ MÜSLİM el-HAVLÂNÎ).

ABDULLAH b. ŞEDDÂD

(عبدالله بن شداد)

Ebü'l-Velîd Abdullāh b. Şeddâd
b. Üsâme b. Amr el-Hâdî
(ö. 82/701)

Hz. Peygamber zamanında doğan muhaddis tâbiî.

Eski Arap toplumunda âdet olduğu üzere, yolcu ve misafirlerin ışığı görüp evine konuk olmalarını temin etmek maksadıyla geceleri ateş yaktığı için el-Hâdî ismi verilen büyük dedesi Amr'a izâfetle İbnü'l-Hâdî diye de meşhurdur. Annesi Sülmâ bint Umeys olup Hz. Hamza'nın hanımı iken onun şehid edilmesinden sonra Şeddâd ile evlenmiştir. Babası Şeddâd, Hz. Ömer, Ali, Muâz b. Cebel, İbn Mes'ûd, Esmâ bint Umeys, Âişe, Ümmü Seleme ve diğer bazı sahâbîlerden hadis rivayet etmiş, kendisinden de Ebû İshak eş-Şeybânî, Abdullah b. Şübrüme ve Hakem b. Uteybe gibi kişiler rivayette bulunmuşlardır. Güvenilir bir muhaddis olup rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır.

Boynunun vurulması pahasına da olsa minbere çıkıp sabahtan öğleye kadar Hz. Ali'nin faziletlerini anlatmak istediğini belirtecek derecede Ali taraftarı olduğu rivayet edilen Abdullah, İbnü'l-Eş'as'ın yanında Haccâc ile savaşırken Düceyl nehrinde boğularak ölmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, V, 61; VI, 126; Taberî, *Târîḫ* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1960-70 — Beyrut, ts. (Dâru Süveydân), VI, 382-383; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġābe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ, v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 275-276; Zehebî, *Aʿlâmü'n-nübelâʾ,* III, 488-489; İbn Hacer, *el-İṣâbe,* Kahire 1328, V, 13-14; a.mlf., *Tehẕîbü't-Tehẕîb,* V, 251-252.

 Nevzat Âşık

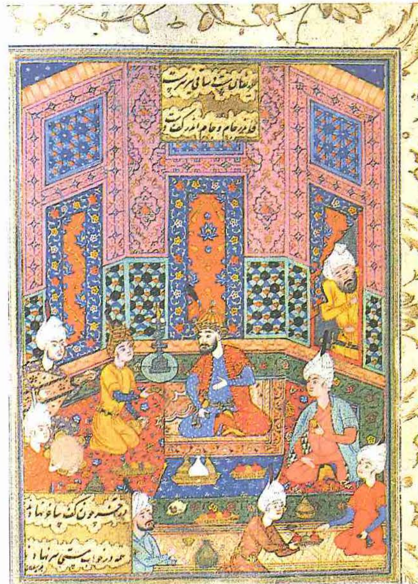
ABDULLAH-I ŞİRÂZÎ

(عبدالله شيرازى)

XVI. yüzyılın ikinci yarısında Safevîler devrinde yaşamış İranlı müzehhip ve mücellit.

Nisbesinden Şirazlı olduğu anlaşılan Abdullah'ın hayatı hakkında pek az bilgi vardır. *Gülistân-ı Hüner* müellifi Kādî Ahmed, onun Meşhed Hâkimi Ebü'l-Feth İbrâhim b. Behrâm b. İsmâil'in yakın dostu ve musahibi olduğunu bildirmektedir. Bu sebeple İbrâhim Mirza'nın nakışhanesinde yirmi yıl çalışmış, bu sırada pek çok yazma eserin tezhibini, minyatür ve cildini yapmıştır. İskender Bey Münşî'ye göre Ebü'l-Feth İbrâhim

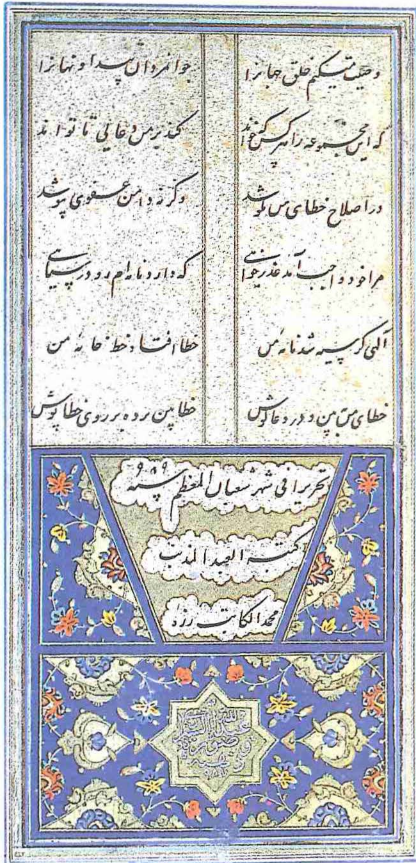
Abdullah-ı Şîrâzî'nin tezhibini yaptığı *Ṣıfatü'l-ʿâşıḳīn* adlı eserde yer alan iki minyatürü ile imzasının bulunduğu son sayfa (Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan, nr. 918)

Mirza'nın 1577'de ölümünden sonra II. İsmâil'e intisap ederek onun nakışhanesinde de çalıştı. Ancak bu müddet pek kısa olmalıdır. Çünkü II. İsmâil de 1577 Ramazanında vefat etmiştir. Abdullah-ı Şîrâzî bu tarihten sonra Meşhed'e döndü ve ölümüne kadar ilk efendisi İbrâhim Mirza'nın türbedarı olarak yaşadı.

P. P. Soucek, Şîrâzî'nin eserleri hakkındaki kanaatlerini *Encyclopaedia Iranica*'da (I, 205-207) genişçe anlatır ve bilhassa 1556-1565 yılları arasında hazırladığı Molla Câmî'nin *Heft Evreng* mesnevisi üzerindeki tezhiplerinin çok dikkat çekici olduğunu söyler. *Yûsuf u Züleyhâ* mesnevisinin müzehhep serlevhası içinde, eserin Abdullah-ı Şîrâzî tarafından tezhip edilerek ciltlendiği açıkça kaydedilmiştir. Hilâlî'nin *Sıfatü'l-ʿâşıkīn* isimli 989 (1581) tarihli eseri de onun imzasını taşımaktadır. Kādî Ahmed, Abdullah'ın bu eseri Meşhed'de hazırladığını ifade etmektedir. Tezhipteki üslûbunu Şah Tahmasb'ın nakışhanesinden çıkmış eserlere bağlamak mümkündür. Lâke cilt kapakları, dayanıklılığı sebebiyle XVI. yüzyılda çok yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Yine Kādî Ahmed'in bildirdiğine göre Abdullah-ı Şîrâzî, **ruganî** denilen bu tarzda da büyük ustalardan biridir.

BİBLİYOGRAFYA :

Kādî Ahmed Kummî, *Gülistân-ı Hüner* (nşr. A. S. Hânsârî), Tahran 1352 hş., s. 148; İskender Bey Münşî, *Târîḫ-i ʿÂlem-ârâ-yı ʿAbbâsî*, Tahran 1334-35 hş., I, 177; Mehdî Beyânî, *Aḥvâl ü Âs̱âr-ı Ḫoşnüvîsân*, Tahran 1363 hş., IV, 1090; P. P. Soucek, "ʿAbdallāh Šīrāzī", *EIr.*, I, 205-207.

 ALİ ALPARSLAN

ABDULLAH b. ŞÜBRÜME

(عبدالله بن شبرمة)

(bk. İBN ŞÜBRÜME).

ABDULLAH-I ŞÜTTÂRÎ

(عبدالله شطاری)

(ö. 832/1428-29)

Şüttâriyye tarikatının kurucusu kabul edilen Hindistanlı mutasavvıf.

Hakkındaki bilgiler daha çok Gulâm Server-i Lâhûrî'nin *Ḫazînetü'l-aṣfiyâ*'ına dayanmaktadır. Hemedâniyye tarikatını Ali el-Hemedânî'den, Kādiriyye tarikatını Şeyh Abdülvehhâb'dan aldı. *Ḫazînetü'l-aṣfiyâ*'a göre Şehâbeddin es-Sühreverdî'nin soyundan gelen Abdullah, Tayfûriyye tarikatı şeyhlerinden Muhammed Ârif'e intisap etti. Şeyhi ona Şüttârî (veya Şattâr) lakabını verdi; hırka giydirerek tarikatı yayması için Hindistan'a gönderdi. Abdullah-ı Şüttârî önce Hindistan'ın Bankipûr şehrine, sonra Kanpûr'a gitti ve orada büyük bir üne kavuştu. Bir süre sonra Câlûh'a geldi; Câlûh hükümdarının başşehir Mend'de kendisine tahsis ettiği bir yere yerleşerek tarikatını yaymaya başladı. *Nüzhetü'l-ḫavâtır* müellifinin *Gülzâr-ı Ebrâr*'dan naklettiğine göre 832'de (1428-29) Mend'de vefat etti. Değişik şekillerde kaydedilen tarikat silsilelerinin hepsi Bâyezîd-i Bistâmî'ye ulaşır. Abdullah-ı Şüttârî'nin meşrebi, tasavvufta üç genel temayülü ifade eden **tarîk-i ebrâr, tarîk-i ahyâr, tarîk-i şüttâr**dan sonuncusudur. Bu yol aşk, vecd ve cezbeyi esas alır. Kendisine "pîr-i tarîkat", "sâhib-i tarîkat" denilmekle birlikte Şüttâriyye tarikatı daha önce de mevcuttu. Nitekim bazı kaynaklarda şeyhi Muhammed Ârif'e Şüttârî lakabı verilmektedir. Kendisinden önce genel bir tasavvufî tavır ifade eden Şüttâriyye, Abdullah-ı Şüttârî tarafından özel bir tarikat olarak kurulmuş olmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Zebîdî, *ʿİḳdü'l-cevheri'ş-şemîn* (M. Tancî nüshası fotokopisi), DİA Ktp., nr. 4323, s. 73; Harîrîzâde, *Tibyân*, I, 184ᵇ; Gulâm Server-i Lâhûrî, *Ḫazînetü'l-aṣfiyâ*, Leknev 1914, II, 185; Ma'sûm Ali Şah, *Ṭarâyıḳu'l-ḥaḳāyıḳ*, Tahran 1316-19/1898-1901 → Tahran, ts. II, 151-152; Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhetü'l-ḫavâṭır*, III, 100-101; Yûnus İbrâhim es-Sâmerrâî, *ʿUlemâʾü'l-ʿArab fî şibhi'l-ḳārreti'l-Hindiyye*, Bağdad 1986, s. 154; T. Yazıcı, "Şattâriye", *İA*, XI, 355-356; a.mlf., "Tarîkat", *İA*, XII, 15.

 SÜLEYMAN ULUDAĞ

ABDULLAH b. TÂHİR

(عبدالله بن طاهر)

Ebü'l-Abbâs Abdullāh b. Tâhir b. el-Hüseyn (ö. 230/844)

Abbâsîler devrinin önemli devlet adamı ve kumandanlarından.

182'de (798) muhtemelen Horasan'da doğmuş, çocukluk ve ilk gençlik yıllarını orada geçirmiştir. Babasının nezareti altında çok iyi yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Hârûnürreşîd'in oğulları Emîn ile Me'mûn arasındaki hilâfet mücadelesinde Me'mûn tarafını tutan ve bu işte baş rolü oynayan babası Tâhir'in maiyetinde o da bu mücadeleye katıldı. el-Cezîre'de çıkan isyanları bastırmak üzere 815 yılında bölgeye vali tayin edilen babasının yanında ilk askerî ve idarî tecrübelerini kazandı. Babasının buradan ayrılmasından sonra (11 Ağustos 819) onun vekili sıfatıyla mücadeleye devam etti. Babası Horasan valiliğine tayin edilince o da Bağdat **sâhibü'ş-şurta*** lığına getirildi. el-Cezîre isyanlarının tehlikeli bir hal alması üzerine halife Me'mûn tarafından el-Cezîre ile birlikte Şam ve Mısır valiliğine tayin edilerek isyanı bastırmakla görevlendirildi (821). 20.000 kişilik bir kuvvetle Rakka'ya gelince, önceleri âsilere karşı müsamahalı davranarak kendisine karşı birlikte hareket etmelerini önlemeye çalıştı. Ancak isyan, bütün Kuzey Suriye ve el-Cezîre bölgesindeki Mudar kabilelerinin katılmasıyla genişleyerek dört yıl kadar sürdü. Bunun üzerine âsilerin hareket üssü haline getirdikleri kaleleri zaptederek onları tes-